

SUMMARY

Volodymyr M. Kovbasa. Organizational and preparatory measures for the investigative experiment. The article deals with study of some aspects of the investigative experiment. The preparatory stage of the investigative experiment during the investigation of criminal offenses is considered, and proposals for the application of its most appropriate measures are formulated.

The author emphasizes that the conduct of investigative (search) actions during the investigation of criminal offenses is always aimed at collecting or verifying evidence. Depending on the stage of the investigation, different sets of procedural actions are possible. But in most cases, at the next stage of the criminal proceedings, investigative experiments are conducted to verify the existing evidence and versions. At the same time, it is necessary to understand that the effective conduct of this procedural action largely depends on the organizational and preparatory measures. After all, careful preparation for the investigative experiment provides the greatest efficiency and effectiveness of its conduct.

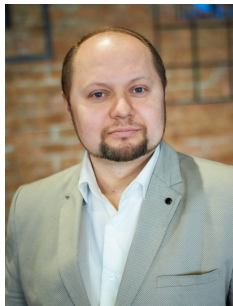
It is noted that for the effective conduct of the investigative experiment it is necessary to comply with the following conditions: the obtained testimony requires verification or clarification; it is impossible to do it with the help of other investigative actions; the person agrees to take part in the inspection; this person has memorized the situation and will be able to identify and show the place he / she reported in his / her testimony; the situation on the spot has not changed, which prevents the interrogated from recognizing it.

The most appropriate measures to be taken at the preparatory stage of the investigative experiment are identified: the study of materials of criminal proceedings; formulation of the purpose of the investigative experiment and the circumstances to be established; repeated or additional interrogation of the person whose testimony will be verified; determining the place and time of the investigative experiment; determining the range of persons involved in the investigative (search) action; preparation of aids (mannequins, stencils, models of objects), vehicles, etc.; preparation of technical means of fixation; ensuring the safety of participants during the investigative experiment; drawing up a plan of investigative (search) action; preliminary inspection of the territory (premises) where it is supposed to carry out this investigative (search) action.

Keywords: investigation, investigative (search) action, investigative experiment, organization, investigative situation.

УДК 343.985.7/32

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-3-179-185

Юрій КРИЧУН[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
імені В. Винниченка, м. Кропивницький)

ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ: КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Досліджено поняття військового злочину та аналізу його криміналістичної характеристики. У ході дослідження проаналізовано ймовірні причини його вчинення. Установлено, що будь-який злочин є негативним суспільним явищем, яке несе загрозу як для суспільства, так і для держави. Суспільна небезпечність кожного злочину виявляється в завданні або створенні небезпеки завдання істотної шкоди суспільним відносинам: інтересам особи, суспільства, держави, які охороняються кримінальним законом. Але у військових злочинах за цими відносинами стоять інтереси більш високого порядку – військова безпека держави: стан боєздатності Збройних сил, інших військових формувань, їх здатність виконувати завдання, які ставить перед ними держава, і, зрештою, захищеність країни від можливої воєнної агресії. Будь-який злочин проти військової служби підриває боєздатність військових підрозділів, як наслідок, завдає істотної шкоди боєздатності Збройних сил України і врешті-решт – військовій безпеці держави. Таким чином, суспільна небезпечність військових злочинів знаходить вираження в завданні або створенні загрози завдання істотної шкоди інтересам військової безпеки держави у сфері її обороноздатності і, отже, характеризується підвищеним ступенем суспільної небезпечності.

Ключові слова: злочин, військовий злочин, криміналістична характеристика, військовослужбовець, непокоря, дезертирство, викрадення, привласнення, нестача, військове майно.

© Кричун Ю.А., 2020
uriykrichun@gmail.com

Постановка проблеми. Військова служба є надзвичайно важливим видом діяльності, оскільки покликана забезпечувати державну безпеку й захист державного кордону України. Основним військовим формуванням в Україні є Збройні сили України, порядок діяльності яких визначається відповідним чинним законодавством, згідно з нормами якого Збройні сили є самостійним державно-правовим інститутом, відображенням частини сучасного українського суспільства, але з притаманними саме йому специфічними демографічними, організаційно-управлінськими, соціальними, психологічними та правовими особливостями.

У мирний час військовослужбовці виконують не менш відповідальну роботу, яка пов'язана із забезпеченням миру, територіальної цілісності та недоторканості держави, реалізують різного роду державні програми та беруть участь у миротворчих місіях. Однак, незважаючи на всі високі обов'язки, на жаль, Збройні сили не є винятком для злочинної діяльності. Мова йде про вчинення злочинів проти встановленого порядку несення або проходження військової служби та інших, що істотно підриває авторитет Збройних сил у суспільстві, породжує неповагу до військовослужбовців та державної влади, а також знижує престижність військової служби.

Актуальність дослідження військових злочинів зумовлена наявною досить складною ситуацією на Сході України, труднощами проведення Операції об'єднаних сил та тісно пов'язана зі станом забезпечення конституційних засад України.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Злочинність у військовій сфері завжди перебуває в колі наукового пошуку представників різних галузей права, зокрема М. Колодяжного, Г. Анісімова, В. Білоконєва, Ю. Дзюби, М. Панова, С. Пасіки, О. Полякової, О. Ткачука, В. Бондарева та ін.

Мета статті полягає у вивченні сучасного стану військових злочинів в Україні в умовах проведення Операції об'єднаних сил, а також аналізі криміналістичної характеристики та значущих відомостей про військовослужбовців, які вчинили військові злочини.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан справ в Україні вимагає від державної влади максимальної концентрації уваги та всіх можливих, а іноді й неможливих зусиль для захисту власного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості.

Очевидним є те, що ефективність виконання бойових завдань, організація та порядок функціонування військових підрозділів також залежать і від стану законності та правопорядку в Збройних силах України й інших військових формуваннях, які діють відповідно до законодавства України.

Із метою зміцнення Збройних сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, і всього сектору безпеки й оборони протягом останніх п'яти років було прийнято значну кількість нормативно-правових актів, зокрема у 2018 році – Закон України «Про національну безпеку України», Стратегію національної безпеки України (2015 р.), оновлену Воєнну доктрину України (2015 р.), Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України (2016 р.), Стратегічний оборонний бюлетень України (2016 р.) та інші.

Операція об'єднаних сил та тимчасова окупація окремих територій суттєво погіршила криміногенну ситуацію як на Сході, так і в державі в цілому. Як не прикро, зростає кількість і військових злочинів, які є специфічними та вимагають швидкого вжиття конкретних заходів щодо їх попередження, а в разі виявлення – усунення наслідків та притягнення до відповідальності винних осіб.

Але перш ніж розглядати військові злочини та давати їх криміналістичну характеристику, варто проаналізувати загально-теоретичне розуміння зазначеного поняття, що дасть можливість краще зрозуміти причини та обставини, за яких відбуваються ці злочини, і запропонувати шляхи запобігання їм у майбутньому.

Отже, злочин – це суспільно небезпечне винне діяння; дія або бездіяльність, учинена суб'єктом злочину. Злочин завжди є діянням людини, що посягає на найбільш важливі суспільні відносини, які склалися і є визнаними та прийнятими в суспільстві, унаслідок чого вони охороняються законом. Злочин завжди суперечить інтересам суспільства та держави, обмежує права особи або позбавляє таких прав одних на користь інших у супереч правовим приписам [3].

Варто зауважити, що суспільна небезпека як ознака злочину – поняття оцінне, у законі воно окреслене лише загально, а його конкретизація надана правозастосувачу. Проте для характеристики суспільної небезпеки закон (ч. 2 ст. 2 КК) виокремлює такі поняття, як її характер і ступінь. Ці категорії визначають тяжкість злочину (виходячи насамперед із

цінності того блага, об'єкта, на який посягає злочин; тяжкості наслідків, що настають у результаті вчинення злочину; способу дії; мотивів учиненого; форми та ступеня провини) і відрізняють один злочин від іншого. Дія або бездіяльність, яка хоча б формально має ознаки будь-якого діяння, передбаченого кримінальним законом, але через малозначність не має властивості суспільної небезпеки, не може бути визнана злочином [2].

Оскільки суспільна небезпека – ознака достатньо не визначена, оцінна, вона повинна бути введена в які-небудь законні (нормативні) рамки. Звідси введення ознаки нормативності (протиправності) у визначення злочину, що означає таке: тільки те діяння, яке прямо передбачене кримінальним законом як злочин, може вважатися злочинним. Відсутність у кримінальному законі конкретної норми, що передбачає кримінальну відповідальність за певне діяння, означає, що воно не визнається злочином і не тягне за собою кримінальної відповідальності.

Таким чином, протиправність – це юридичне вираження суспільної небезпеки, форма вираження суспільної небезпеки в законі. Винність означає, що кримінальній відповідальності підлягають тільки особи, винні у вчиненні злочину, тобто ті, які навмисно або з неосторожності вчинили суспільно небезпечні діяння. Діяння може бути суспільно небезпечним, але якщо немає провини, то немає і злочину. Караність означає, що за будь-який учинений злочин у законі передбачено конкретний вид і розмір покарання. Проте це не означає, що кожний злочин обов'язково в конкретному випадку тягне за собою застосування покарання [4].

Уперше в поняття злочину в Кримінальному кодексі, зокрема в ч. 1 ст. 18, введена ознака суб'єкта злочину, під яким розуміють фізичну осудну особу, що вчинила злочин у віці, з якого відповідно до закону може наставати кримінальна відповідальність. Суб'єкт, що володіє цими ознаками, носить у теорії й на практиці назву загального суб'єкта злочину. Це поняття введено для того, щоб виділити поняття спеціального суб'єкта злочину. Так, ч. 2 ст. 18 Кримінального кодексу визначає, що спеціальний суб'єкт злочину – це особа, яка володіє, крім зазначених загальних (особа фізично осудна, що досягла віку кримінальної відповідальності), спеціальними додатковими ознаками, які її характеризують і визначають кваліфікацію вчиненого нею злочину [2].

Усі інші види правопорушень відповідно до чинного законодавства називаються адміністративними, дисциплінарними проступками й цивільними протиправними діяннями. Зазначені правопорушення мають менший ступінь суспільної небезпеки, ніж злочин.

Отже, як бачимо, злочин є багатограним, складним явищем, розуміння якого має надзвичайно важливе значення, оскільки дає можливість вживати певних заходів із метою запобігання вчиненню будь-якого виду злочину, тобто боротися зі злочинністю в державі. Тут варто зазначити, що найефективнішим способом боротьби зі злочинністю є своєчасна профілактика, запобігання, адже притягнення до того чи іншого виду відповідальності – це вже покарання, яке має на меті «перевиховати» особу злочинця.

Щодо військових злочинів, то це явище непросто, оскільки пов'язане зі специфічним видом публічної діяльності, яка виконує одну з найважливіших функцій держави, – захист територіальної цілісності та незалежності, шанування її державних символів. Усе зазначене є ще й обов'язком громадян України.

Конституція України, зокрема ст. 65, передбачає, що громадяни відбувають військову службу відповідно до закону. Ст. 17 Основного закону визначає, що оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності покладаються на Збройні сили України. Забезпечення державної безпеки та захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави [1].

Військовослужбовці, як і будь-який громадянин держави, зобов'язані неухильно дотримуватися Конституції України, законів і підзаконних актів, а враховуючи специфіку діяльності, на них покладено обов'язок давати військову присягу та неухильно її дотримувати, виконувати накази командирів (начальників), знати Статут Збройних сил України та інші керівні документи, а також виконувати розпорядження, директиви та інші накази вищого командування. Усе це зумовлює специфіку сфери несення військової служби, а також особливості та суспільну небезпечність їхніх порушень, зокрема шляхом учинення військовослужбовцями злочинів.

Найчастіше злочини, які вчиняють військовослужбовці Збройних сил України, є типовими, тобто стосуються виключно несення служби, виконання військового обов'язку, а саме:

– непокора;

- самовільне залишення військової частини або місця служби;
- дезертирство;
- викрадення;
- привласнення;
- вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем;
- нестача та втрата військового майна [5, с. 47].

Якщо аналізувати службові розслідування, які проводяться у військових частинах за результатами виявлення того чи іншого злочину, то можна дійти висновку, що, як правило, вказані злочини вчиняють військовослужбовці рядового, сержантського та старшинського складу. Ця категорія військовослужбовців у переважній більшості допускає бездіяльність, що й призводить до негативних наслідків.

Якщо говорити про втрату та привласнення військового майна, то ці злочини здебільшого вчиняють військовослужбовці офіцерського складу, оскільки саме вони найчастіше обіймають посади, які функціонально пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням підрозділів, або на яких покладені такі обов'язки.

У разі вчинення того чи іншого злочину або підозри про його вчинення у військовій частині видається наказ командира частини, яким призначається проведення службового розслідування. Такі розслідування, залежно від виду злочину, його мотиву та тяжкості, можуть проводити інші правоохоронні органи, наприклад, військова прокуратура. Варто зазначити, що розслідування військових злочинів – це одна з форм боротьби за зміцнення військової дисципліни і правопорядку у Збройних силах та інших, утворених відповідно до законів України, військових формуваннях.

Військові злочини, як і будь-який інший вид злочину, мають свою криміналістичну характеристику, тобто певну систему узагальнених даних про найбільш типові їх ознаки, що проявляються в способі й механізмі діяння, обставині їх учинення, особі суб'єкта, інших обставинах, закономірній взаємозв'язок яких слугує основою наукового та практичного вирішення завдань службового розслідування.

До основних елементів криміналістичної характеристики слід віднести тільки ті, що вирізняються чітким пошуково-розшуковим спрямуванням, а саме:

- характеристику предмета злочинного посягання (речі матеріального світу, якими прагнуть заволодіти злочинці, – гроші, цінності, майно тощо);
- типові способи вчинення злочину (складаються зі способів підготовки до вчинення злочинних дій, безпосереднього вчинення злочину та способів приховування (маскування) злочинних дій);
- типову «слідову картину» події (комплекс матеріальних та психофізіологічних слідів, що притаманні певному виду (групі) злочинів і певним способам та етапам їх учинення);
- характеристику особи злочинця (певні фізичні, соціально-демографічні дані; чинники, що мали вплив на формування та здійснення злочинної мети, створення злочинної групи, розподіл ролей між співучасниками тощо);
- характеристику особи потерпілого (демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки та стосунки, ознаки віктимної поведінки тощо);
- мотив та мету вчинення злочинів (мотив – це внутрішнє спонукання, рушійна сила вчинку людини, що визначає його зміст і допомагає більш глибоко розкрити психічне ставлення особи до вчиненого; мета – це уявлення про бажаний результат, якого прагне особа, що визначає спрямованість діяння) [6, с. 266].

У ході розслідування обов'язковою умовою є встановлення особи злочинця та його характеристика. Таке дослідження є складною та багатогранною проблемою й проводиться на основі аналізу елементів її структури. Недостатня увага до особи злочинця призводить до втрати інформації на тактичному та стратегічному рівнях, зокрема в разі розслідування окремих видів злочинів, тому криміналістичний аспект вивчення особи злочинця передбачає збирання та аналіз інформації про неї з метою визначення напрямів розслідування у справі, вибору відповідних тактичних прийомів та засобів впливу на особу [7, с. 545].

Під час розслідування військових злочинів на перший план виступають саме соціальні та психологічні властивості особи злочинця, оскільки біологічні показники серед

військовослужбовців, такі як вік, стать, стан здоров'я, є досить передбачуваними.

Варто зазначити, що особа злочинця-військовослужбовця має суттєві особливості, обумовлені рядом чинників:

- замкнена одностатева соціальна група міжособистісного спілкування;
- жорстка регламентація повсякденного побуту;
- необхідність за певних умов ризикувати життям;
- ієрархічна будова взаємовідносин між начальником та підлеглим за безумовного дотримання принципу єдиноначальності;
- обмеження вільного часу та, як правило, обмежений вибір культурно-дозвільних заходів;
- значні щоденні фізичні та психологічні навантаження, іноді «кочовий» спосіб життя [8, с. 154–155].

При цьому специфіка особи військовослужбовця обумовлює вибір того або іншого способу вчинення злочину, засобів і знарядь, які полегшують його вчинення. Отже, криміналістична характеристика особи, яка вчинила військовий злочин, повинна містити такі дані: військове становище особи (служить за контрактом, проходить строкову службу чи мобілізована; рядовий, сержантський, старшинський чи офіцерський склад; посада тощо), сімейний стан, освіта, мотив і мета.

Наприклад, злочинці, які скоюють дезертирство або самовільне залишення місця служби, непокору, найчастіше є неодруженими. Водночас серед військовослужбовців, які вчиняють привласнення (втрату військового майна), значну частину становлять одружені, мають на утриманні неповнолітніх дітей. Мотиви непокори – різні, це може бути й незадоволення службовою вимогливістю начальника, бажання задовольнити особисті потреби, лінь, хитрість та інше. Винний може переслідувати мету змінити службу діяльність начальника, змусити його до неправомірних, вигідних для злочинця дій. Мотивами вчинення дезертирства та самовільного залишення місця служби найчастіше є проблеми в складних і стресових ситуаціях, необхідність соціальної підтримки (допомога своїй родині через скрутне фінансове становище, стан здоров'я рідних). Типовим мотивом привласнення військового майна є користь. Передусім це стосується військовослужбовців, які привласнили саме зброю та боеприпаси. Зокрема, метою привласнення є нажива шляхом подальшого продажу військового майна, для вчинення інших злочинів (терористичного акту, вбивства, знищення майна тощо) [5, с. 48].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що будь-який злочин є негативним суспільним явищем, яке несе загрозу як для суспільства, так і для держави. Суспільна небезпечність кожного злочину виявляється в завданні або створенні небезпеки завдання істотної шкоди суспільним відносинам: інтересам особи, суспільства, держави, які охоплюються кримінальним законом. Але у військових злочинах за цими відносинами стоять інтереси більш високого порядку – військова безпека держави: стан боєздатності Збройних сил, інших військових формувань, їх здатність виконувати завдання, що ставить перед ними держава, і в кінцевому підсумку захищеність країни від можливої воєнної агресії. Будь-який злочин проти військової служби підриває боєздатність військових підрозділів і, як наслідок, завдає істотної шкоди боєздатності Збройних сил України та військовій безпеці держави. Таким чином, суспільна небезпечність військових злочинів знаходить вираження у завданні або у створенні загрози завдання істотної шкоди інтересам військової безпеки держави у сфері її обороноздатності і, отже, характеризується підвищеним ступенем суспільної небезпечності.

Для України, в умовах проведення Операції об'єднаних сил, військові злочини мають надзвичайно негативне значення, оскільки це ті фактори, які підривають бойову готовність, бойову дисципліну та правову свідомість військовослужбовців, створюють умови для втрати військових кадрів, військового майна, тож вимагають від влади застосування всіх необхідних ресурсів для запобігання вчиненню військових злочинів. Таким чином, дані про особу, яка вчинила військовий злочин, як елемент криміналістичної характеристики мають основоположне значення, оскільки вони є міцною інформаційною базою, яка в подальшому, під час встановлення відповідних співзалежних зв'язків, дозволить визначити інші невідомі елементи криміналістичної характеристики.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Основи держави і права України. URL: https://pidru4niki.com/11050519/pravo/ponyattya_oznaki_vidi_stadiyi_zlochynu.
4. Опришко В. Правознавство: підручник. URL: <https://buklib.net/books/29159/>.
5. Карпенко М. Розслідування військових злочинів – одна з форм боротьби за зміцнення військової дисципліни і правопорядку у військових формуваннях України. *Юридична наука*. 2013. № 6. С. 78–83.
6. Особливості документування та розслідування злочинів, учинених на території проведення антитерористичної операції, а також на тимчасово окупованих територіях: науково-методичні рекомендації / О. О. Юхно, С. О. Книженко, Г. І. Глобенко, О. О. Бондаренко, Т. І. Савчук, Р. П. Чича, Т. Г. Фомина, Д. Ю. Четвертак. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2018. 64 с.
7. Сандул В. Криміналістична характеристика військових кримінальних правопорушень. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 2–3 (6–7). С. 265–269.
8. Цимбал М. Типова особа злочинця у структурі криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з посяганням на життя та здоров'я людей під приводом виконання релігійних обрядів. *Держава і право. Юридичні і політичні науки: зб. наук. пр.* 2010. Вип. 47. С. 544–547.
9. Эминов В. Преступность военнослужащих: исторический, криминологический, социально-правовой анализ. М.: Пенаты, 1999. 262 с.

Надійшла до редакції 22.06.2020

References

1. Konstitutsiya Ukrainy [The Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukr.].
2. Kryminal'nyy kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukr.].
3. Osnovy derzhavy i prava Ukrainy [Fundamentals of the state and law of Ukraine]. URL: https://pidru4niki.com/11050519/pravo/ponyattya_oznaki_vidi_stadiyi_zlochynu [in Ukr.].
4. Opryshko V. Pravoznnavstvo [Jurisprudence] : pidruchnyk. URL: <https://buklib.net/books/29159/> [in Ukr.].
5. Karpenko M. Rozsliduvannya viys'kovykh zlochniv – odna z form borot'by za zmitsnennya viys'kovoyi dystsypliny i pravoporyadku u viys'kovykh formuvannyakh Ukrainy [Investigation of war crimes - one of the forms of struggle for strengthening military discipline and law and order in the military formations of Ukraine]. *Yurydychna nauka*. 2013. № 6. S. 78–83 [in Ukr.].
6. Osoblyvosti dokumentuvannya ta rozsliduvannya zlochniv, uchynenykh na terytoriyi provedennya antyterorystychnoyi operatsiyi, a takozh na tymchasovo okupovanykh terytoriyakh [Features of documentation and investigation of crimes committed on the territory of the anti-terrorist operation, as well as in the temporarily occupied territories]: naukovo-metodychni rekomendatsiyi / O. O. Yuhno, S. O. Knyzhenko, H. I. Hlobenko, O. O. Bondarenko, T. I. Savchuk, R. P. Chycha, T. H. Fomina, D. Yu. Chetvertak. Kharkiv: Kharkivs'kyi natsional'nyy universytet vnutri-shnikh sprav, 2018. 64 s. [in Ukr.].
7. Sandul V. Kryminalistychna kharakterystyka viys'kovykh kryminal'nykh pravoporushen' [Forensic characteristics of military criminal offenses]. *Mizhnarodnyy yurydychnyy visnyk: aktual'ni problemy suchasnosti (teoriya ta praktyka)*. 2017. Vyp. 2–3 (6–7). S. 265–269 [in Ukr.].
8. Tsybal M. Typova osoba zlochyntsa u strukturi kryminalistychnoyi kharakterystyky zlochniv, pov'yazanykh z posyahanniam na zhyttya ta zdorov'ya lyudey pid pryvodom vykonannya relihiynykh obryadiv [A typical person of a criminal in the structure of forensic characteristics of crimes related to encroachment on the life and health of people under the pretext of performing religious rites]. *Derzhava i pravo. Yurydychni i politychni nauky: zb. nauk. pr.* 2010. Vyp. 47. S. 544–547 [in Ukr.].
9. Eminov V. Prestupnost' voyennosluzhashchikh: istoricheskiy, kriminologicheskiy, sotsyal'no-pravovoy analiz [Crime of servicemen: historical, criminological, socio-legal analysis]. М.: Penaty, 1999. 262 s. [in Russ.].

SUMMARY

Yuriy A. Krychun. War crime in the conditions of the Joint Forces Operation: a criminological description. The article is devoted to the study of the concept of war crime and analysis of its forensic characteristics. The study analyzed the concepts of crime, war crime and the probable reasons for their commission. It is determined that military service is an extremely important type of activity, as it is designed to ensure state security and protection of the state border of Ukraine. The main military formation in Ukraine is the Armed Forces of Ukraine, the procedure of which is determined by the relevant legislation, according to which the Armed Forces is an independent state and legal institution, a reflection of modern Ukrainian society, but with its specific demographic, organizational, social, psychological and legal features. It is established that any crime is a negative social phenomenon that poses a threat to both society and the state. The social danger of each crime is manifested in the task or the creation of the danger of causing significant harm to public relations: the interests of the individual, society, state, which are protected by criminal law. But in war crimes behind these relations are the interests of a higher order – the military security of the state: the state of combat capability of the Armed

Forces, other military formations, the ability to perform tasks set by the state, and ultimately protect the country from possible military aggression. Any crime against military service undermines the combat capability of military units, as a consequence, causes significant damage to the combat capability of the Armed Forces of Ukraine and, ultimately, to the military security of the state. Thus, the social danger of war crimes finds its expression in the task or in the creation of a threat of significant damage to the interests of military security of the state in the field of its defense and, therefore, is characterized by an increased degree of public danger.

For Ukraine, in terms of the Operation joint forces, war crimes are extremely negative, as these are the factors that undermine combat readiness, military discipline and legal consciousness of the servicemen, creates the conditions for the loss of military personnel, military property, and therefore requires the authorities to use all necessary resources to fight and prevent the Commission of war crimes. Thus, the data on the person that has committed war crimes, as an element of criminalistic characteristics are of fundamental importance because they are a solid information base, which later during the establishment of corresponding co-dependent relationships will determine the other unknown elements of criminalistic characteristics.

Keywords: *crime, war crime, forensic characteristics, serviceman, disobedience, desertion, abduction, misappropriation, misconduct, military property.*

УДК 343.985

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-3-185-190

Сергій ОБШАЛОВ[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ТЯЖКИХ ЗЛОЧИНІВ

Висвітлено актуальні аспекти інституту спеціальних знань під час розкриття й розслідування тяжких злочинів. На підставі ґрунтовного аналізу поглядів видатних криміналістів, спираючись на чинне законодавство, зазначені поняття спеціальних знань, форми та види їх використання. З огляду на різні професійні компетентності поняття спеціальних знань експерта та спеціаліста розглянуто окремо. Серед типових форм використання спеціальних знань акцентовано на тих, що мають найважливіше значення для розслідування тяжких злочинів, дотримуючись їх класифікації на процесуальні та непроцесуальні. Наголошено, що одна форма використання спеціальних знань переходить в іншу, зокрема, після проведення судових експертиз проводиться перевірка за обліками. Призначення та проведення судових експертиз висвітлені залежно від виду тяжкого злочину (корисливо-насильницькі, економічні тощо). Звернено увагу на виборі експертної установи, послідовності призначення та проведення комплексних судових експертиз. Розглянуто окремі питання участі спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій, НСРД та заходів кримінального провадження. Зазначено необхідність професійної допомоги під час проведення огляду, обшуку, слідчого експерименту, тимчасовому доступі до речей та документів на підготовчій стадії, для фіксації ходу слідчої (розшукової) дії, для роботи зі слідами та іншими речовими доказами, під час оцінки результатів слідчої (розшукової) дії. Розглянуто залучення психолога як консультанта чи спеціаліста для складання пошукового психологічного портрета злочинця. Зауважено на важливій ролі відомчих перевірок під час розкриття й розслідування тяжких злочинів в економічній та фінансовій сферах. Звернено увагу на доцільність залучення групи або «бригади» різнопрофільних спеціалістів для участі в слідчих (розшукових) діях, використанні інноваційних технічних розробок у криміналістичних цілях. Наведено приклади з практичної діяльності та дані інтерв'ювання практичних співробітників.

Ключові слова: *використання спеціальних знань, розслідування тяжких злочинів, судові експертизи, участь спеціаліста в слідчих (розшукових) діях, консультаційно-довідкова допомога.*

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямом у роботі будь-якого підрозділу є розкриття і розслідування тяжких злочинів. Для швидкого та неупередженого розслідування кримінально караних діянь, що являють собою підвищену суспільну небезпеку,

© Обшалов С.В., 2020
fpfps@dduvs.in.ua